

STANDPUNT HERORIËNTERING EN DELIBERATIE

Vlaamse Vereniging van Studenten (VVS)

VVS

COLOFON

Vlaamse Vereniging van Studenten

02 893 24 84
Nijverheidsstraat 10
1000 Brussel

Verantwoordelijke uitgever

Julien De Wit, voorzitter VVS 2023-2024

Publicatiedatum

februari 2024

Contactpersoon

Joris Nitelet

Auteurs

Joris Nitelet en Lynn De Palmenaer

Dossierbeheerder

Lynn De Palmenaer

Goedgekeurd op

26 oktober 2023

Eindredactie

Lynn De Palmenaer & Pieter Jespers

Vormgever

Janne Wittoeck

Code Standpunt

2023/E

Website: www.vvs.ac
Facebook: @VVStudenten
X (Twitter): @VVStudenten
Instagram: @VVStudenten

INHOUDSOPGAVE

Colofon	2
Aanbevelingen	4
Situering	7
Heroriëntering in het hoger onderwijs	8
<i>Twee belangrijke uitgangspunten</i>	
ledere student heeft recht op minstens twee kansen	
Studievoortgangsmaatregelen moeten gepaard gaan met begeleidingsmogelijkheden	10
<i>Studie - en trajectbegeleiding</i>	
ledere student heeft recht op minstens twee kansen	10
Studievoortgangsmaatregelen moeten gepaard gaan met begeleidingsmogelijkheden	11
	13
	17
<i>is een weloverwogen, eigen keuze maken</i>	18
<i>is een proces doorlopen, dat vroeg genoeg begint</i>	19
<i>is begeleid worden</i>	19
<i>is transparant naar de leerling toe, maar daarom nog niet openbaar</i>	20
<i>omvat oriënterende proeven</i>	23
Wetenschappelijke validiteit en relevantie	
Consequentiële validiteit en eerlijkheid	23
Gelijke kansen binnen het oriënteringstraject en aanzien van alle deelpopulaties van leerlingen	24
Goed opgeleid flankerende begeleidingsdiensten	
Effectiviteit	
	26
Oriëntering omvat voldoende financiële ondersteuning	27
Conclusie	

INHOUDSOPGAVE

Colofon	2
Aanbevelingen	4
Situering	7
Heroriëntering in het hoger onderwijs	8
<i>Twee belangrijke uitgangspunten</i>	
Iedere student heeft recht op minstens twee kansen	
Studievoortgangsmaatregelen moeten gepaard gaan met begeleidingsmogelijkheden	10
<i>Studie - en trajectbegeleiding</i>	
Iedere student heeft recht op minstens twee kansen	10
Studievoortgangsmaatregelen moeten gepaard gaan met begeleidingsmogelijkheden	11
	13
	17
<i>is een weloverwogen, eigen keuze maken</i>	18
<i>is een proces doorlopen, dat vroeg genoeg begint</i>	19
<i>is begeleid worden</i>	19
<i>is transparant naar de leerling toe, maar daarom nog niet openbaar</i>	20
<i>omvat oriënterende proeven</i>	23
Wetenschappelijke validiteit en relevantie	
Consequentiële validiteit en eerlijkheid	23
Gelijke kansen binnen het oriënteringstraject en aanzien van alle deelpopulaties van leerlingen	24
Goed opgeleid flankerende begeleidingsdiensten	
Effectiviteit	
	26
Oriëntering omvat voldoende financiële ondersteuning	27
Conclusie	

AANBEVELINGEN

In dit standpunt vraagt de Vlaamse Vereniging van Studenten aandacht voor een doordacht heroriënteringsbeleid en een eerlijk en weloverwogen deliberatiesysteem.

DE VLAAMSE VERENIGING VAN STUDENTEN (VVS) VRAAGT:

1. dat de studie- en trajectbegeleidingsdiensten voldoende financiering krijgen van de Vlaamse overheid om de toegenomen behoefte aan advies te beantwoorden met meer personeel op piekmomenten voor heroriëntering en meer vrije momenten voor een gesprek;
2. dat hogeronderwijsinstellingen voldoende aandacht hebben voor heroriëntering in de trajectbegeleiding doorheen het jaar, maar dat men de studenten blijft aanmoedigen om naar de studiebegeleiding te gaan en er het beste van te maken tot het einde van het academiejaar;
3. dat de studie- en trajectbegeleiding ook een permanentie hebben in de vakantieperiodes;
4. dat hogeronderwijsinstellingen meer op elkaar afstemmen betreffende de einddatums van de puntenbekendmaking, de starttoetsen en de ingangsexamens;
5. dat hogeronderwijsinstellingen de startdatums van het academiejaar samen afspreken, zodat (toekomstige) studenten de nodige tijd hebben om zich te (her)oriënteren en de noodzakelijke testen af te leggen;
6. dat men inzet op initiatieven als Oriëntatiedagen of -weken en bundels voor laattijdige instromers, zodat heroriënterende studenten toch nog wegwijs geraken in hun nieuwe instelling;
7. dat verschillende onderwijsinstellingen, zowel universiteiten als hogescholen, samenwerken om de heroriëntering te vergemakkelijken en de student te informeren over de mogelijkheden binnen en verschillen tussen iedere instelling;

8. dat men bij remediëringstrajecten voldoende betrokkenheid toont met de student om deze van betekenisvolle feedback te voorzien;

9. dat onderwijsinstellingen verschillende remediëringstrajecten voorzien;

10. dat de onderwijsinstellingen en overheid alle achtergrondgegevens van de studenten die heroriënteren of uitschrijven analyseren;

11. dat elke student het recht heeft op deliberatiemogelijkheden;

12. dat alle hogescholen en universiteiten ervoor zorgen dat eerstejaarsvakken, na maximaal twee jaar, gedelibereerd of getolereerd kunnen worden. De voorwaarden hiervoor zijn best niet te streng;

13. dat alle hogeronderwijsinstellingen transparant, eenvoudig en helder communiceren over hun deliberatie- of tolerantiesysteem op hun website;

14. dat de verschillen tussen de verschillende hogeronderwijsinstellingen wat betreft de deliberatie- en tolerantiesystemen op elkaar afgestemd zijn zodat er geen al te grote verschillen zijn tussen de instellingen;

15. dat hogeronderwijsinstellingen met automatische deliberatie en tolerantieregelingen de beste examenkans laten meetellen en niet de meest recente examenkans;

16. dat een niet-deelname aan verplichte remediëring nooit kan leiden tot een inperking van deliberatiemogelijkheden. Aan instellingen die dit wel doen, vragen we met aandrang om dit te schrappen uit hun onderwijs- en examenreglement;

17. dat hogeronderwijsinstellingen studenten minstens 7 kalenderdagen na de bekendmaking van de punten de tijd geven om te verzaken aan automatische deliberatie;

18. dat de belangrijkste onderdelen van alle deliberatiesystemen van de hogeronderwijsinstellingen op onderwijskiezer.be te raadplegen zijn;

19. dat hogeronderwijsinstellingen hun deliberatiesysteem grondig evalueren richting academiejaar 2024-2025;

SITUERING

De voorbije Vlaamse Regeringen (2014-2019 & 2019-2024) hebben heel veel aandacht geschonken aan het versterken van de studie-efficiëntie. Naast een goede oriëntering wil de Vlaamse Regering inzetten op preventieve remediëring en een snelle heroriëntering waar nodig. De Vlaamse Vereniging van Studenten (VVS) erkent het belang van een snelle heroriëntering om zo de beste kansen te kunnen bieden op een aangename studie-ervaring. Daarom wil ze in dit standpunt de belangrijkste voorwaarden meegeven voor een goed heroriënterings- en remediëringsbeleid.

In 2022 keurde de Vlaamse Regering het decreet goed waarin werd vastgelegd dat vanaf academiejaar 2023-2024 de verschillende studievoortgangsmaatregelen strenger worden met als doel om de studie-efficiëntie te versterken. Enkele voorbeelden hiervan zijn de invoering van een verplichte maar niet-bindende starttoets voor bepaalde opleidingen en de harde knip tussen het eerste en het tweede jaar (wanneer men na 2 academiejaren niet geslaagd is voor diens eerstejaarsvakken, mag men niet verder studeren op een paar uitzonderingen na).¹

De gevolgen van dit decreet zullen we komende jaren zien, echter maakt VVS zich nu al zorgen om de gevolgen hiervan. Ten eerste heerst er heel wat bezorgdheid onder huidige én toekomstige eerstejaarsstudenten over de gevolgen van de decreetwijziging met betrekking tot de starttoetsen en het gebrek aan duidelijkheid over de implementatie hiervan. Ten tweede vrezen we dat heel wat studenten onnodig zullen moeten stoppen met studeren door het niet slagen van slechts één of twee eerstejaarsvakken. Dit zorgt ervoor dat de verschillende deliberatievoorwaarden van instellingen nog belangrijker worden voor het wel of niet kunnen vervullen van een opleiding voor een student. Daarom wil VVS in dit standpunt de best practices van deliberatievoorwaarden in kaart brengen en de belangrijkste voorwaarden meegeven van wat een goed deliberatiesysteem kan zijn, zeker in de context van de 'harde knip'.

¹ [Decreet over de instroom en het optimaliseren van de studie-efficiëntie in het hoger onderwijs en overige organisatorische aspecten van het hoger onderwijs.](#)

HERORIËNTERING IN HET HOGER ONDERWIJS

De belangrijkste heroriëntering is geen heroriëntering, maar oriëntering. Wie vandaag start en het goed doet heeft een betere kans dan wie het minder goed doet. Echter is het belangrijk dat er ook een goede en snelle heroriëntering kan plaatsvinden wanneer de student toch niet tevreden is met diens studiekeuze. Hiervoor is **een goede studien en trajectbegeleiding onontbeerlijk**. VVS vreest daarnaast dat verschillende maatregelen in het decreet betreffende de optimalisering van de studievoortgang de heroriëntering juist bemoeilijken in plaats van vergemakkelijken.

De term “bijzonder statuut”

Iedere student heeft recht op minstens twee kansen

Studenten zijn in regel jonge personen die rechtstreeks vanuit het middelbaar doorstromen naar de universiteit of hogeschool. Zij staan nog aan het begin van hun leven en zijn de toekomst van onze maatschappij, die heel sterk steunt op kennis. We moeten studenten dan ook de kans geven om in de eerste plaats via oriëntering maar nadien ook proefondervindelijk hun (cognitieve) sterktes, talenten en interesses te ontdekken en ontwikkelen.

Een student die in een eerste jaar of in een latere fase van zijn studies onvoldoende studievoortgang behaalt, moet daarvoor niet meteen gestraft worden. Decretale studievoortgangsmaatregelen mogen dan ook niet uitsluiten dat een student een tweede kans krijgt en kan opnemen wanneer het eens tegenzit. Het is in principe ook niet zo dat wanneer de student eenmalig de vooropgestelde normen niet haalt, dat strenge studievoortgangsmaatregelen aangewezen zijn.

Er is enige voorzichtigheid geboden bij strikte maatregelen omdat de beschikbare data over de studievoortgang van studenten niet met absolute zekerheid aantonen dat een student met een ongunstige studievoortgang geen kans meer maakt om een diploma te behalen in de betrokken opleiding. Soms worden die kansen wel bijzonder klein en ook dat mogen we niet negeren, maar uiteindelijk gaat het wel steeds om een kans. Daarnaast leren de beschikbare data ons ook weinig over waarom studenten het minder doen, waardoor we ook niet weten of studievoortgangsmaatregelen dan wel andere maatregelen aangewezen zijn in individuele omstandigheden.

Studievoortgangsmaatregelen moeten gepaard gaan met begeleidingsmogelijkheden

Er zijn tal van redenen die een verklaring kunnen vormen voor een suboptimale studievoortgang: een moeilijke thuissituatie, de keuze om een opleiding te combineren met andere engagementen of beschikken over onvoldoende metacognitieve vaardigheden enzovoort. Sommige van deze oorzaken kunnen geremedieerd worden via begeleiding van de student. Die remediëring moet dan wel toegankelijk en beschikbaar zijn vooraleer studenten studievoortgangsmaatregelen opgelegd krijgen. Wanneer deze begeleiding er niet is, ontnemen we studenten kansen om te leren en te groeien.

Begeleiding moet hier trouwens ruimer gezien worden dan louter inhoudelijke begeleiding, wat in de eerste plaats de taak van het onderwijzend personeel is. Naast kennis en vaardigheden zijn bijvoorbeeld ook metacognitieve competenties (plannen, reflecteren, zichzelf evalueren, monitoren...) noodzakelijk voor studiesucces. Deze competenties kennen in vele opleidingen geen uitdrukkelijke plek in het curriculum, hoewel veel studenten deze onvoldoende in de vingers hebben. Studiebegeleiders hebben hier dan ook een cruciale rol in te spelen: de studenten ondersteunen en begeleiden bij het ontwikkelen van dergelijke metacognitieve vaardigheden, met voldoende oefenkansen en feedbackmomenten. Het doel daarvan is dat een student het studieproces werkelijk in eigen handen kan nemen.

Naast de studiebegeleiding, moet er ook sprake zijn van trajectbegeleiding. Studenten die geen modeltraject volgen, moeten soms moeilijk in te schatten keuzes maken over hun studietraject. Daar is bovendien ook niet altijd veel tijd voor, bijvoorbeeld tussen de vrijgave van de resultaten van de tweede zit en het begin van het nieuwe academiejaar. Hetzelfde gaat op voor studenten die overwegen om te heroriënteren. Als aanvulling op online beschikbare informatie en collectieve begeleiding, is de hulp van een trajectbegeleider voor sommige studenten onontbeerlijk. Zij kunnen, rekening houdend met de persoonlijke situatie van de student en kennis van het opleidingsaanbod, aanzetten tot reflectie, informatie verstrekken en samen een plan uitwerken.

Studie- en trajectbegeleiding

Alle groepen studenten hebben nood aan trajectbegeleiding en studiebegeleiding. Daarom moet er ook degelijke begeleiding zijn, eens men een opleiding gekozen heeft.

Oriënterend en trajectbegeleidend advies blijft noodzakelijk na het middelbaar

Ondanks alle tests en begeleiding op voorhand, kan tijdens de opleiding blijken dat er een discrepantie is tussen de verwachtingen en de reële opleiding. Een opleiding kan hervormd zijn waardoor de informatie die men op voorhand kreeg of de testen die men op voorhand aflegde niet meer corresponderen met de werkelijkheid. Daarnaast kan een student ook de nodige vaardigheden hebben, maar geen gepaste studietechniek hebben of zich toch een ander beeld opgemaakt hebben van hoe de opleiding zou voelen.

Daarnaast zijn er ook persoonlijke redenen waarom een student nood heeft aan studie- en trajectbegeleiding. Functiebeperkingen en studiegerelateerde uitdagingen zoals faalangst, perfectionisme en uitstelgedrag kunnen zorgen voor een verhoogde nood aan advies op maat. Studenten met een bijzonder statuut (o.a. werkstudenten, studenten met een functiebeperking, topsporters en kunstenaars) hebben daarnaast geregeld nood aan redelijke aanpassingen en geïndividualiseerd advies bij hun studietraject. Het verkrijgen van advies kan het verschil maken tussen slagen en falen, zelfs bij een weloverwogen studiekeuze.

Trajectbegeleiding is ook relevant omdat de meeste werknemers niet meer binnen de stiel blijven waarvoor zij in de eerste plaats zijn opgeleid.² Carrières zijn niet meer lineair, waardoor veel werknemers een carrièreswitch meemaken tijdens hun loopbaan of zich willen opwerken, dit is iets dat al dan niet wordt voorafgegaan door - of gecombineerd met - een bijkomende opleiding in het hoger onderwijs. Het volgen van bepaalde opleidingen binnen het hoger onderwijs in het kader van de eigen loopbaan of interesses wordt zelfs geaccommodeerd door Vlaanderen via het Vlaams Opleidingsverlof.³ Ook binnen het Europese kader van levenslang leren zal het volgen van opleidingen in het hoger onderwijs in de vorm van volwaardige opleidingen of micro-credentials steeds meer genormaliseerd worden.⁴ Deze studenten zijn reeds enige tijd weggeweest van de schoolbanken, of hebben nooit hoger onderwijs genoten. Oudere studenten verdienen bijzondere aandacht omdat het systeem voor hen vreemd kan zijn.

² https://libstore.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/216/716/RUG01-002216716_2015_0001_AC.pdf

³ Vlaamse overheid, "Vlaams opleidingsverlof", <https://www.vlaanderen.be/vlaams-opleidingsverlof>.

Hieronder volgen enkele good practices die een gunstig effect hebben op het vertrouwd maken van nieuwe studenten met de instelling en opleiding.

Een eerste is het concept van **oriënterende dagen of weken**. Studenten leren zo hun instelling en alle diensten terug te vinden, en geraken vertrouwd met de opleiding.

Voor studenten die zich (her)oriënteren naar een opleiding waar zij minder voorkennis van hebben, zijn **summer schools** mooie initiatieven om zich zowel vertrouwd te maken met de opleiding, alsook om zich bij te spijkeren zodat zij goede startkansen hebben bij de officiële start van het academiejaar. Er dient hierbij wel de nodige flexibiliteit te worden voorzien voor studenten die onder de zomer bijverdienen als jobstudent. Heel wat studenten hebben deze inkomsten broodnodig om doorheen het academiejaar te kunnen voorzien in hun levensonderhoud. Voor hen zouden dus dezelfde faciliteiten, waaronder het online beschikbaar stellen van al het nodige lesmateriaal, beschikbaar moeten zijn als voor werkstudenten onder het academiejaar.

Een goed voorbeeld van brede studiebegeleiding is de **organisatie van workshops rond faalangst en studieplanning** (met aandacht voor eventuele zorgnoden zoals ADHD of trajecten waarbij studies gecombineerd worden met andere engagementen). Ook het organiseren van infosessies rond bijzondere statuten behoort tot de aanbevelingen.

Good practices binnen trajectbegeleiding

Vooraleer we bespreken wat er noodzakelijk is om aan goede traject- en studiebegeleiding te doen, overlopen we eerst even enkele definities.

Trajectbegeleiding is een dienst aangeboden door een hogeronderwijsinstelling die studenten helpt met alle thema's die gebonden zijn aan de studievoortgang. Vragen over het succesvol doorlopen van een opleiding, de keuzemogelijkheden (keuzevakken, major/minor trajecten), het beginnen in het hoger onderwijs na een eerder diploma, het samenstellen van een geïndividualiseerd traject (GIT), studievoortgangsmaatregelen, leerkrediet, vrijstellingen, onderwijs- en examenreglementen, het aanvragen van bijzondere statuten (hebben soms impact op het studietraject m.b.t. duur en ondersteuning) en heroriëntering vallen binnen deze dienst.

Studiebegeleiding focust zich op het verstrekken van diensten die betrekking hebben met studiemethode en -planning, alsook vakinhoudelijke ondersteuning.

In sommige instellingen worden deze rollen samengenomen, in andere zijn dit niet eens 0,5 VTE (halftijdse medewerker) en worden deze taken deels uitgevoerd door docenten en ander academisch personeel, in andere instellingen worden ze opgesplitst.

Traject- en studiebegeleiders kunnen pas goed hun job goed doen als de dienst toegankelijk is voor alle studenten. Dit betekent dat studenten weten dat de dienst bestaat en ze hier vlot fysiek terechtkunnen als ze daar nood aan hebben. Er is hier de afgelopen jaren flink op ingezet bij vele instellingen. Hieronder volgt een opsomming van goede praktijken.

De traject- en studiebegeleiding krijgen een vast lokaal op elke campus dat zeer zichtbaar is in de gangen, bij voorkeur liggen andere ondersteunende diensten ook zeer dicht bij dit lokaal zodat er vlot doorverwezen kan worden. Zorg er ook zeker voor dat deze lokalen zich op het gelijkvloers bevinden met zo min mogelijk fysieke drempels voor studenten met een motorische beperking.

Een tweede good practice is dat deze dienst zoveel mogelijk open is, omdat beperkte openingsuren een extra drempel toevoegen voor werkstudenten en studenten met veel lessen, waardoor zij niet altijd kunnen langskomen wanneer zij zich dan toch eens vrij kunnen maken. **Een permanentiesysteem waarbij er tijdens alle lesuren en bij voorkeur ook tijdens bepaalde vakantieperiodes een minimumdienstverlening is, strekt tot de aanbeveling.** Fysieke aanwezigheid is noodzakelijk, studenten hebben echt een behoefte om dit soort gesprekken in persoon te kunnen voeren. Daarom vragen we om een zo groot mogelijk fysiek aanbod, maar toch ook een digitaal aanbod in zoverre studenten aangeven er nood aan te hebben.

Momenteel speelt de trajectbegeleiding in op de persoonlijke noden van studenten met advies op maat over wat er haalbaar is zodat zij toch hun diploma behalen: dit gaat van een spreiding van vakken bij studenten met mentale problemen en studenten die veel werken maar geen werkstudent zijn, tot hoe goed presterende studenten nu al bepaalde vakken extra kunnen opnemen met oog op vrijstellingen bij een vervolgopleiding.

Dat gezegd zijnde zijn er reeds **enkele pijnpunten bij de trajectbegeleiding.**

Studie- en trajectbegeleiding kennen zware piekperiodes. Er is een zeer hoge nood aan trajectbegeleiding na elke evaluatieperiode (januari/februari, juli, september). Studenten worden geconfronteerd met hun resultaten en staan dan tegenover herexamens of de nood tot heroriëntatie. Deze piekperiodes zijn nu al dusdanig intensief dat er geen of amper mogelijkheid is om spontaan langs te komen bij de trajectbegeleiding en men verplicht een afspraak moet inboeken. Dit zorgt ervoor dat sommige studenten soms niet naar de trajectbegeleiding gaan en op eigen houtje maar conclusies trekken over hun studieloopbaan. Daarnaast moeten studenten ook dagen tot weken wachten. Dit is waardevolle tijd waarin zij zich niet optimaal kunnen voorbereiden op een tweede zit of heroriëntatie. Instellingen proberen deze piek te overbruggen door soms tijdelijke medewerkers in te schakelen, maar de vraag is of deze dan goed geplaatst zijn om advies te verstrekken over zulke complexe materie.

Het pijnlijkste piekmoment voor trajectbegeleiding bevindt zich in september: tussen de bekendmaking van de punten en de start van het academiejaar zit vaak minder dan een werkweek, en in het ergste geval geen tijd. De puntenbekendmaking van enkele universiteiten ligt na het begin van het academisch jaar van sommige hogescholen, terwijl er soms maar twee werkdagen zitten tussen de bekendmaking van de punten en de start van het academiejaar binnen eenzelfde instelling. De problemen die hieruit voortkomen zijn evident: studenten hebben soms geen werkdag tijd om advies in te winnen over hun studietraject en een eventuele heroriëntering. Aangezien dit probleem zich voordoet op een moment dat de trajectbegeleiding al bijna geen vrije afspraken heeft, is advies soms volstrekt onmogelijk. Voor sommigen is dit het eindpunt van verdere studies omdat zij na hun persoonlijke tegenslag denken dat een verdere opleiding toch niet voor hen weggelegd is.

Om studenten toch een kans te geven op trajectbegeleiding verzoekt VVS alle hogeronderwijsinstellingen om meer afspraken te maken rond de academische kalender. Er moet voldoende tijd zijn tussen de bekendmaking van de punten en de start van het academiejaar, zodat studenten toch een week tijd hebben om advies in te winnen voor zulke belangrijke keuzes.

Een tweede pijnpunt is de idee dat trajectbegeleiding enkel voor eerstejaars is. Dit idee komt voort uit de grote aandacht die de trajectbegeleiding geeft aan het langskomen in algemene vakken in het eerste jaar, en de types advies waar het meeste reclame over wordt gemaakt. **Ook ouderejaars, zeker met oog op de decreetswijziging, hebben baat bij trajectbegeleiding. Daarom vraagt VVS dat er ook af en toe nog reclame wordt gemaakt voor deze dienst bij de latere jaren.**

Sinds de decreetswijziging is een hogeronderwijsinstelling ook verplicht om studieadvies te verstrekken als de resultaten van de eerste examenperiode tegenvallen. Bij een bevraging die VVS hield bij haar leden, gaven de meesten aan dat dit geïnterpreteerd wordt als minder dan 50% studiesucces na januari. Gezien de hoge faalpercentages in sommige vakken en richtingen zal dit een zwaar verhoogde druk met zich meebrengen. **Daarom vraagt VVS dan ook dat deze maatregel gepaard gaat met een correcte verhoging van het budget dat hogeronderwijsinstellingen jaarlijks ontvangen zodat zij meer personeel kunnen aannemen op deze diensten.**

Snelle heroriëntering

Een blik naar de drop-out cijfers van studenten die een bacheloropleiding of graduaat aanvatten toont aan dat het merendeel van studenten die een opleiding stopzetten, dit doen tijdens of na het eerste jaar, met slechts gemiddeld 11% die de opleiding verlaat zonder een diploma te behalen na hun tweede of derde jaar in de opleiding.⁴ Dit is een goede zaak, aangezien een latere drop-out vaker leidt tot een totale drop-out, waarna men niet meer probeert verder te studeren.⁵ Studenten die heroriënteren doen dit dus best redelijk vroeg in hun academische traject. Als zij de opleiding een tweede jaar voortzetten, dan behalen zij (met uitzondering van diegenen die volledig stoppen met verdere studies) bijna altijd hun bachelordiploma.

De groep zogenaamde “late” heroriënteerders, het type dat lang een richting volgt zonder hier uiteindelijk een diploma van te behalen, is zeer klein, daarom focussen we ons in dit advies op oriëntering tijdens en na het eerste jaar.

Wanneer heroriënteert men? Uitschrijven uit een opleiding kan altijd, maar toch bemerken we enkele piekperiodes. Deze overlappen met de uitschrijvingsdatums die instellingen hebben om nog delen van het leerkrediet te recupereren.

Men heeft vier grote heroriënteringsgolven: in de eerste acht lesweken, aan het einde van het eerste semester voor de evaluatieperiode, na de bekendmaking van de punten van het eerste semester en tussen juni en de start van het volgende academiejaar. Binnen deze periodes is natuurlijk heel wat variatie mogelijk. Toch zijn er algemene tendensen te detecteren afhankelijk van de periode waarin men zich heroriënteert.

Een eerste tendens is dat snelle heroriëntering geen recept is voor succes. Cijfers van de Vlaamse Hogescholenraad tonen aan dat wie zich heroriënteert tijdens het academiejaar een veel grotere kans heeft op totale drop-out en ook een verhoogde kans op een tweede heroriëntering.⁶ Voor academische bachelors is dit patroon analoog, al verschillen de cijfers lichtelijk. Dit is een verontrustend feit aangezien het aantoonde dat heroriëntering tijdens het academiejaar niet leidt tot een snellere oriëntering naar de juiste studierichting. VVS steunt het idee om elke jongere zo snel mogelijk naar de juiste opleiding te begeleiden, maar dit moet doordacht zijn en op het juiste moment gebeuren om het succes van de heroriëntering te garanderen.

⁴ Drop-out in het hoger onderwijs, statistieken gepubliceerd op 21 maart 2023.

<https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/onderwijs-en-vorming/drop-out-in-het-hoger-onderwijs>

⁵ Lacante, M., De Metsenaere, M., Lens, W., Van Esbroeck, R., De Jaeger, K., De Coninck, T., Gressens, K., Wenselaer, C., & Santy, L. (2001). Drop-out in het hoger onderwijs: Onderzoek naar achtergronden en motieven van drop-out in het eerste jaar hoger onderwijs. Leuven – Brussel: Katholieke Universiteit Leuven – Vrije Universiteit Brussel.

⁶ Vergadering Commissie voor Onderwijs, donderdag 21 april 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=jCI3I9VIIbY&t=1s>

Daarom raden we aan dat **als men heroriënteert, men dit best doet ofwel binnen de eerste paar lesweken van het academiejaar ofwel na het afronden van het academiejaar**. Binnen de eerste paar weken is goed omdat men dan nog de kans heeft het volledige jaar af te leggen in een andere opleiding. Het moet evenwel snel genoeg zijn dat men nog de mogelijkheid heeft om over te schakelen naar richtingen met modules waarin men veel sneller een evaluatie heeft. Het stelt studenten ook nog in staat om enige verbondenheid te voelen met de medestudenten en de opleiding. Het voordeel van oriënteren na juni is dat de student voldoende tijd heeft om informatie in te winnen, starttoetsen af te leggen, en nog zoveel mogelijk studiepunten terug te winnen tijdens de rest van het academiejaar. Een minder ideale optie is heroriëntering na januari, en op de laatste plaats komt het heroriënteren tijdens het tweede semester van het academiejaar.

VVS vraagt dat hogeronderwijsinstellingen voldoende aandacht hebben voor heroriëntering in de trajectbegeleiding doorheen het jaar, maar dat men de studenten wel blijft aanmoedigen om naar de studiebegeleiding te gaan en er het beste van te maken tot het einde van het academiejaar. Enkele belangrijke redenen tot heroriëntatie zijn namelijk een gebrek aan motivatie en een gebrek aan studietechniek. Tijdens het jaar zetten onderwijsinstellingen best meer in op generieke studiebegeleiding en het aanpakken van achterliggende problemen zoals faalangst en tijdsmanagement, want dit zijn vaardigheden die een student ten goede komen in elke richting.

Bij het opstellen van de academische kalender moet er stilgestaan worden bij de tijd die nodig is voor een succesvolle heroriëntering. Na de eerste zit in januari en de tweede zit in september, heeft een student meestal slechts enkele dagen om te heroriënteren voor het begin van de lessen. In juni hebben studenten tweeënhalve maand. Dit geeft studenten een termijn van maximaal enkele weken om een nieuwe keuze te maken. Deze studenten hebben reeds een negatieve eerste studie-ervaring en hebben al de facto studieduurvertraging opgelopen. Daarom moeten zij extra goed begeleid worden bij de keuze van hun nieuwe studie, zeker aangezien zij hier minder voorbereid op kunnen zijn.

VVS geeft nog enkele **goede praktijken betreffende heroriëntering** mee:

- Gebruik **extra medewerkers tijdens piekperiodes** zodat studenten snel genoeg geholpen kunnen worden in heroriënteringsperiodes waarin men weinig tijd heeft om een studiekeuze te maken zoals januari en september.
- Voorzie altijd **uren voor vrije consultaties** zodat studenten die met een acuut probleem geconfronteerd worden toch nog een gesprek kunnen hebben en zij niet weken moeten wachten, want die tijd hebben ze niet.

- Leg de **bekendmaking van de punten minstens een volle werkweek voor de start** van de meeste onderwijsinstellingen binnen de provincie zodat een heroriënterende student nog tijd heeft om advies in te winnen en andere instellingen te bezoeken voor de start van het academiejaar.
- **Overweeg een heroriënteringsweek of -dag voor nieuwe instromers** in het tweede semester waar zij snel een rondleiding op de campus krijgen en de belangrijkste lokalen worden getoond (traject- en studiebegeleiding, toiletten, ...) alsook waar zij online alle belangrijke informatie kunnen vinden aangezien zij soms nog niet bekend zijn met het online systeem van de instelling of het gebouw. Zij hebben ook minder tijd om zich in te werken aangezien lesgevers en medestudenten aannemen dat iedereen tegen het tweede semester al weet hoe alles werkt.
- **Maak als instelling een basisbundel voor laattijdige instromers** waar nog eens de belangrijkste links en locaties zich bevinden zodat studenten die tijdens het jaar instromen geen overbodige tijd moeten steken in al deze zaken te vinden.

Impact decreet over de optimalisering van de studievoortgang op het oriënteringsproces

Impact starttoetsen en (her)oriëntering op academische kalender

Starttoetsen en ingangsexamens worden aan sommige instellingen afgenomen tot augustus, anderen midden september, en anderen eind september, andere instellingen hebben er nog geen zicht op. Sommigen staan toe om zich in te schrijven voor de starttoets is afgelegd, anderen niet. Het afleggen van een starttoets neemt echter wel een dag in beslag, en de voorbereiding duurt idealiter ook enkele dagen. Daarna moet men soms ook een zomercursus volgen, of anders een remediëringstraject volgen tijdens het academiejaar.

De resultaten van de starttoetsen zullen voor sommige studenten misschien ook het verschil maken tussen of ze een opleiding aanvatten of niet, waardoor men daarna soms nog een andere opleiding moet selecteren die meer aansluit bij de eigen capaciteiten. Daar moet men ook al dan niet een starttoets en remediëring voor afleggen. Hierdoor moet het studiekeuzeprocess vervroegd worden, aangezien men sneller keuzes zal moeten maken.

Zeker bij studenten die zich heroriënteren kunnen er problemen ontstaan. Heel wat instellingen waar de datums van de starttoetsen wel al bekend zijn, geven aan dat de punten van de tweede zit na de uiterste datum voor het afleggen van een starttoets bekend gemaakt worden. Studenten die een tweede zit hebben en zich daarna moeten of willen heroriënteren, hebben momenteel al tijd tekort om beslissingen te maken. Als de puntenbekendmaking te laat plaatsvindt, zal een hele reeks opleidingen ontoegankelijk worden voor hen, tenzij zij zich inschrijven zonder ingangstoets, wat automatisch resulteert in een verplicht remediëringstraject dat misschien niet eens nodig is. Daarnaast kunnen zij dan ook de uitkomst van de startproef niet gebruiken in hun studiekeuzeprocessen.

Daarom verzoekt VVS, in lijn met het advies van de Vlor, de onderwijsinstellingen om **meer op elkaar af te stemmen betreffende de einddatums van de puntenbekendmaking, de starttoetsen en de ingangsexamens. Ook de startdatums van het academiejaar worden best afgesproken, zodat (toekomstige) studenten de nodige tijd hebben om zich te (her)oriënteren en de noodzakelijke testen af te leggen.**⁷

Een goede heroriëntering zorgt ervoor dat studenten die anders waarschijnlijk zonder diploma uit het hoger onderwijs uitstromen, toch de kans krijgen om een diploma te behalen. De maatschappelijke meerkost van enige studieduurverlenging weegt niet op tegen de meerkost van een totale drop-out.

Om van een succesvolle heroriëntering te spreken is studiebegeleiding enorm belangrijk. Dit kan op het niveau van de instelling, maar heroriëntering op associatieniveau, stadsniveau of een nog hoger niveau kan nuttig zijn om een student een zo breed mogelijke waaier aan mogelijkheden voor te houden. Daarnaast kan **een samenwerking tussen verschillende instellingen binnen een associatie of binnen het kader van bestaande structuren, idealiter een combinatie van een universiteit en hogescholen, de heroriëntering ook vergemakkelijken** opdat de adviesverstrekker inzicht heeft in de concrete organisatie van zowel professionele als academische opleidingen, alsook in de eigenheid van de andere instellingen wat betreft onderwijsorganisatie.

⁷ referentie naar Vlor advies

⁸ Declercq, K., & Verboven, F. (2014, 30 september). Zijn toelatingsvoorwaarden in het hoger onderwijs wenselijk?; Stratton, L. S., O'Toole, D. M., & Wetzel, J. N. (2008). A multinomial logit model of college stopout and dropout behavior. *Economics of Education Review*, 27(3), 319–331.

Studie- en trajectbegeleiding

Sinds de decreetswijziging is een hogeronderwijsinstelling ook verplicht om studieadvies te verstrekken als de resultaten van de eerste examenperiode tegenvallen. Bij een bevraging die VVS hield bij haar leden, gaven de meesten aan dat dit geïnterpreteerd wordt als minder dan 50% studiesucces na januari. Gezien de hoge faalpercentages in sommige vakken en richtingen zal dit een zwaar verhoogde druk met zich meebrengen voor de studiebegeleiding. Dit verplicht studieadvies zal waarschijnlijk steeds komen na een evaluatieperiode, wanneer er nu al reeds hoge pieken zijn en de trajectbegeleiding reeds overbevraagd is.

Dit probleem wordt uitvergroot door de nood aan sneller trajectadvies omwille van de starttoetsen en remediëringstrajecten die studenten moeten doorlopen bij heroriëntering.

Waar de plannen al bekend zijn, zijn sommige instellingen van plan om het nijpend tekort aan afspraakmomenten op te vangen door groepssessies voor trajectadvies, wat nooit adequaat de een-op-een begeleiding kan vervangen.

Sommige instellingen hebben zelfs al uitgerekend aan welke studenten ze best het meeste aandacht geven bij de trajectbegeleiding: kiest men de goede studenten en zij die er misschien nog geraken? Of de studenten met slechte resultaten die nu verplicht één sessie trajectadvies moeten krijgen? Zo ontwikkelde een instelling al een berekening die vanaf de januari-examens van het eerste jaar kan voorspellen welke studenten tussen de 80-99% studierendement zouden behalen op hun eerste jaar na twee jaar tijd. Die studenten, die door de harde knip hun opleiding niet meer zouden mogen voorzetten, behalen hun bachelor binnen de vier jaar. Dit zijn studenten die nu hun bachelor halen maar in het nieuwe systeem niet meer. Men wil met deze berekeningen de studiebegeleiding strategischer inzetten om de toekomstige werkdruk te kunnen controleren zonder dat men buitensporig veel werkkrachten moet aanwerven. VVS ziet toch liever dat men alle studenten probeert te begeleiden in plaats van enkel degenen met een op voorhand meetbare slaagkans. Van bepaalde hogescholen heeft VVS vernomen dat er soms tussen de 20%-40% van de studenten geen diploma zou halen die dat nu wel doen.⁹ Deze studenten zouden met een goede begeleiding misschien juist sneller hun diploma kunnen bereiken, maar omdat de trajectbegeleiding nu al overbevraagd is, kan men geen extra ondersteuning voorzien.

Niet alleen is trajectbegeleiding in piekperiodes een probleem, ook doorheen het jaar zal de trajectbegeleiding meer werk krijgen omdat zij zich moeten opleiden om te kunnen oordelen of studenten in aanmerking komen voor een individueel traject, en daarnaast ook alle slecht presterende studenten opgevolgd moeten worden. Daar is echter geen tot amper tijd voor.

⁹ Vergadering Commissie voor Onderwijs, 21 april 2022. Toegang via

<https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementair-werk/commissies/commissievergaderingen/1624948>.

Daarom vraagt VVS dan ook dat deze maatregel gepaard gaat met een correcte verhoging van het budget dat hogeronderwijsinstellingen jaarlijks ontvangen.¹⁰

De overheid moet ook opvolgen of de gevolgen van het decreet op de studie-en trajectbegeleiding niet buitensporig zijn. Het doel van dit decreet mag namelijk niet verloren raken: studenten sneller in de juiste opleiding krijgen en studieduur verkorten. Als de diensten die dit moeten verwezenlijken het door het decreet juist moeilijker krijgen om dit te bereiken, is er nood aan aanpassingen.

Remediëringstrajecten

Een remediëringstraject is bedoeld om studenten snel bij te spijkeren zodat ze voldoende competenties hebben om de leerstof van het eerste jaar te verwerken. Er zijn meerdere opties voor remediëring.

Ten eerste is er extra-curriculaire remediëring, deze kan plaatsvinden voor en na het begin van het academiejaar. Beide opties hebben hun voordelen en nadelen.

Remediëring voor het begin van het academiejaar staat kandidaat-studenten toe om zich bij te werken voor het jaar begint. Remediëring in de vorm van *Summer Schools* strekt de aanbeveling aangezien studenten zo op een aangename manier kennis kunnen maken met het hoger onderwijs en zij bijgestaan kunnen worden in hun leerproces. Als zij na de remediëring aan de opleiding beginnen, zullen zij vanaf de start van de lessen minder moeite hebben met de leerstof te verwerken. Langs de andere kant kunnen kandidaat-studenten ook tijdens de remediëring beslissen of het hen voldoende lukt zich bij te spijkeren, en eventueel toch nog een andere opleiding te kiezen. Het nadeel is dat niet iedereen de mogelijkheid heeft om te remediëren voor de start van het academiejaar. Velen hebben al vakanties geboekt, of verdienen in de zomermaanden bij met een studentenjob. Heroriënteerders hebben dan weer vaak geen tijd om voor het academiejaar te remediëren. Studenten die beslissen te heroriënteren in juli nemen eventueel nog deel aan de tweede zit om studiepunten terug te winnen en studenten die pas na de tweede zit zich heroriënteren hebben te weinig tijd tussen de puntenbekendmaking en de start van het academiejaar. Toch is deze optie zeer goed voor generatiestudenten zodat ze geen extra werklast hebben tijdens het academiejaar.

Een tweede vorm van extra-curriculaire remediëring is tijdens het academiejaar, dit kan vrij ingericht worden als extra samenkomstmomenten voor deze studenten, of als een online leerpad. Het tweede geniet momenteel echter bij de universiteiten de voorkeur, voornamelijk vanwege de draagkracht van de onderwijsinstellingen.

¹⁰ "Studievoortgang in het hoger onderwijs", Verslag van het Rekenhof aan het Vlaams Parlement Brussel, november 2021. https://www.rekenhof.be/Docs/2021_42_StudievoortgangHogerOnderwijs.pdf

Het voordeel van deze remediëring is dat men zich kan remediëren op elk moment dat men de opleiding aanvangt. Het nadeel is dat dit altijd bovenop de werklast van zestig studiepunten komt. VVS vraagt onderwijsinstellingen erover te waken dat het remediëringstraject niet te zwaar wordt voor de studenten, aangezien extra druk op een student die al moeilijkheden ondervindt, waarschijnlijk niet tot betere resultaten zal leiden.

VVS vraagt onderwijsinstellingen om **bij alle extra-curriculaire remediëringstrajecten niet de connectie met de student te verliezen**. Remediëring hoort geen zelfstudie te zijn. Er is nood aan feedback. Als er geen reflectie en analyse komt op de oefeningen en de leerstof, dan kan de student onmogelijk reflecteren over de eigen competenties noch testen of die echt de nodige kennis heeft verworven. Daarnaast is al veelvuldig aangetoond dat de kwaliteit van het proces waarmee men zich ontwikkelt in het hoger onderwijs ook zeer belangrijk is om vooruitgang te boeken binnen de opleiding.¹¹

Ook intra-curriculaire remediëring is mogelijk. In dit geval voorziet de opleiding in een vak de ruimte om studenten bij te werken rond hun tekorten. Het grote voordeel is dat studenten begeleid worden in hun leerproces en enorm geholpen kunnen worden door een professional in het vakgebied. Het zorgt er ook voor dat de remediëring niet gepaard gaat met een verhoging van de werkdruk, zoals mogelijk is bij de extra-curriculaire remediëring. Het nadeel is echter dat de remediëring geen voorwaarde mag zijn om te slagen volgens de huidige wetgeving, dus de remediëring mag ofwel niet, ofwel slechts voor een klein stuk, meetellen voor de punten van de opleiding. Volgens VVS is dit toch wel een van de betere manieren om te garanderen dat de student kwalitatieve remediëring heeft.

VVS concludeert dat remediëring altijd in functie van de student moet staan. Zij horen kwalitatieve remediëring te krijgen waar zij voldoende feedback krijgen, en ruimte hebben om vragen te stellen en bij te leren. Deze **remediëring mag ook niet zorgen voor een te hoge werkdruk**, waardoor zij potentieel onvoldoende tijd kunnen geven aan hun verplichte vakken. Daarnaast **vraagt VVS ook dat er meerdere remediëringstrajecten zijn**, zodat studenten zowel voor als tijdens het academiejaar kunnen remediëren.

¹¹ Lacante, Marlies. "Predictie en remediëren: synergie of tegenstelling?" *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs* 35 (4), 83-95. 2017.

Oppassen voor negatieve effecten van decreet

Uit de bovenstaande punten blijkt dat enige voorzichtigheid geboden is rond de implementatie van het decreet.

De aanzet tot snellere heroriëntering vanwege de “harde knip”, mag niet leiden tot een overhaast heroriënteringsbeleid waardoor studenten te snel naar een andere richting worden gestuurd die misschien geen ideale fit is. Daarom moet men er goed over waken dat de studie- en trajectbegeleiding voldoende tijd en middelen heeft om iedereen te begeleiden. **In geen geval mag men mathematische formules en kansrekenen gebruiken om te beslissen wie men helpt bij studiebegeleiding en wie men stuurt naar heroriëntering.** Onderzoek wees lang geleden uit dat risico's makkelijker in kaart te brengen zijn dan succesfactoren voor studierendement.¹²

Daarnaast mag men ook geen studiesucces berekenen aan de hand van één evaluatieperiode, de vooropleiding of persoonlijke achtergrondfactoren (gender, SES, etniciteit, ...) aangezien persoonlijkheidsfactoren en attitudes ook sterk meespelen in de slaagkansen.¹³

Men moet ook jaarlijks alle mogelijke achtergrondgegevens analyseren van de studenten die heroriënteren of zich uitschrijven. Momenteel zijn er geen overkoepelende gegevens betreffende het profiel van wie zich uitschrijft. Men moet erover waken dat het decreet geen buitensporige gevolgen heeft voor bepaalde groepen, aangezien dit het democratisch gehalte van het hoger onderwijs tart.

Daarnaast moet de overheid ook gegevens verzamelen over de ongediplomeerde drop-out: de studenten die volledig stoppen met studeren. Zullen er meer studenten volledig stoppen met studeren wanneer zij binnen de twee jaar niet het nodige studierendement bereiken? Zijn er meer studenten die zich zelfs voor die drempel uitschrijven omdat zij denken toch niet het nodige rendement te behalen? In welke opleidingen bevindt zich de hoogste drop-out? Wat gebeurt er met deze jongeren hierna? Een samenwerking met de VDAB om in beeld te brengen wat jongeren doen eens zij stoppen met voortstuderen is dan ook wenselijk. Het decreet mag niet zorgen voor een maatschappelijke meerkost. Tenslotte hebben veel jongeren die naar het hoger onderwijs gaan een niet-arbeidsmarktgericht diploma (ASO, bepaalde TSO-richtingen) waardoor zij in geval van drop-out de overstap naar de arbeidsmarkt niet vlot kunnen maken. Het decreet mag niet leiden tot een overaanbod aan laagopgeleide werkkrachten terwijl er in bepaalde andere beroepscategorieën (nog grotere) hiaten ontstaan.

¹² Pinxten, M., Langie, G. 2017. [“Early identification of at-risk students in science and engineering programmes.” Outcomes readySTEMgo project.](#)

¹³ Van Esbroeck, R. De Metsenaere, M., Lacante, M., Lens, W., De Coninck, T., De Jaeger, K., Gressens, K., Santy, L., Wenselaer, C. Drop-out in hoger onderwijs: Onderzoek naar achtergronden en motieven van drop-out in het eerste jaar hoger onderwijs. Onderzoeksrapport OBPWO 98.11, Brussel: Vrije Universiteit Brussel en KU Leuven, 2001.

DELIBERATIE IN HET HOGER ONDERWIJS

Een overzicht van de deliberatiesystemen in de verschillende hogeronderwijsinstellingen

Sinds het flexibiliseringsdecreet van 2004 werken alle opleidingen in het hoger onderwijs met studiepunten en creditbewijzen. Hiermee kregen studenten meer flexibiliteit over hun studietraject. In de Codex Hoger Onderwijs wordt ook bepaald dat elke hogeronderwijsinstelling autonoom in zijn onderwijs- en examenreglement (OER) de evaluatie- en deliberatieregels moet opnemen.¹⁴ Deze deliberatieregels zijn dus afhankelijk van de instelling waar men studeert, en soms zelfs welke opleiding men volgt. Hierdoor is het voor studenten niet altijd even evident om te achterhalen welke deliberatieregels er gelden in hun specifieke opleiding.

In dit onderdeel zullen we een overzicht trachten weer te geven van de deliberatieregels in de verschillende hogeronderwijsinstellingen. Dit overzicht is gebaseerd op ieders onderwijs- en examenreglement (OER) van 2023-2024. In dit overzicht werpen we ook een blik op de (mogelijke) wijzigingen die instellingen hebben gedaan naar aanleiding van de invoering van het decreet studievoortgang.¹⁵ Om die reden werden ook de onderwijs- en examenreglementen van 2022-2023 bekeken (toen het decreet nog niet van kracht was).

Omwille van de verwijzingen naar het OER en de Codex Hoger Onderwijs, en omwille van de vergelijkbaarheid, worden de instellingsnamen in het onderstaande overzicht ontleend aan de Codex Hoger Onderwijs, zo is KU Leuven of AP Hogeschool intussen de gangbare naam voor de instelling, maar verwijzen we hier toch respectievelijk naar de Katholieke Universiteit Leuven en de Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen.

¹⁴ Codex Hoger Onderwijs, Artikel II.201.

¹⁵ Decreet over de instroom en het optimaliseren van de studie-efficiëntie in het hoger onderwijs en overige organisatorische aspecten van het hoger onderwijs.

Delibereren versus tolereren

Wanneer studenten niet slagen voor een bepaald opleidingsonderdeel en dus geen creditbewijs halen, kan het in bepaalde omstandigheden zijn dat ze dit opleidingsonderdeel toch niet opnieuw moeten doen. Hierbij is dan ofwel gedelibereerd of getolereerd. Er wordt dus een onderscheid gemaakt tussen delibereren en tolereren.

Bij **deliberatie is het de examencommissie die beslist** om een bepaald tekort te delibereren. De student moet zelf geen initiatief nemen om dit tekort te delibereren. Dat beslist de examencommissie op basis van enkele voorwaarden vermeld in het onderwijs- en examenreglement (OER).

Als student kan men er in bepaalde instellingen ook **zelf voor kiezen om bepaalde opleidingsonderdelen bij een lichte onvoldoende niet meer te hernemen**. Hierbij spreken we van **tolerantie** in plaats van deliberatie. De student moet dus zelf initiatief nemen om een tekort te tolereren. Hierbij krijgt elke student een tolerantiekrediet waarmee ze kunnen zien hoeveel studiepunten ze kunnen tolereren.¹⁶

De meeste hogeronderwijsinstellingen kiezen ervoor om te werken met automatische deliberatie. Andere hogeronderwijsinstellingen werken met toleranties. Dit wil zeggen dat studenten zelf opleidingsonderdelen kunnen tolereren als ze voldoen aan de voorwaarden, beschreven in het OER. De examencommissie kan in deze instellingen wel nog delibereren wanneer een student hierdoor zijn diploma kan behalen. De examencommissie moet dan oordelen dat de student de doelstellingen van de opleiding behaald heeft. In heel wat examenreglementen van 2023-2024 hebben **hogescholen het pad verlaten om alleen te werken met toleranties**. Zo zijn Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen, Odisee, LUCA School of Arts, Thomas More en Katholieke Hogeschool Vives overgestapt naar een combinatie van automatische deliberatie voor het eerste 'drempelpakket' (de eerstejaarsvakken) en tolerantie gedurende de volledige opleiding. Deze vijf hogescholen volgen hiermee het voorbeeld van de Katholieke Universiteit Leuven. De Leuvense universiteit hanteert namelijk al enkele jaren deze combinatie van automatische deliberatie en tolerantie. Opvallend is wel dat er op dit moment in Vlaanderen nog slechts één hogeronderwijsinstelling (UC Leuven-Limburg) is die enkel werkt met toleranties. Dit toont duidelijk **de impact van het studievoortgangsdecreet** aan.

Vooraf geven we ook al mee dat de Hogere Zeevaartschool noch met automatische deliberatie, noch met tolerantie werkt. Aan deze hogeschool kan de examencommissie wel beslissen om te delibereren, maar hier zijn geen vooraf bepaalde voorwaarden voor waaraan men moet voldoen. Voor VVS genieten dergelijke systemen niet de voorkeur, omdat ze onvoldoende transparant zijn richting de student.

¹⁶ <https://www.kuleuven.be/onderwijs/student/studievoortgang/deliberaties>

In onderstaande tabel is een overzicht terug te vinden van welke instellingen werken met automatische deliberatie, welke met toleranties en welke met de combinatie van beiden.

Automatische deliberatie	Toleranties	Combinatie van automatische deliberatie en tolerantie
Hogescholen • Erasmushogeschool Brussel • Hogeschool Gent • Hogeschool West-Vlaanderen • Karel de Grote Hogeschool • Hogeschool PXL • Arteveldehogeschool	Hogescholen: • UC Leuven-Limburg	Hogescholen: • Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen • Odisee • LUCA School of Arts • Thomas More • Kathiele Hogeschool Vlves
Universiteiten • Universiteit Antwerpen • Universiteit Gent • Universiteit Hasselt en de transnationale Universiteit Limburg* • Vrije Universiteit Brussel		Universiteiten • Katholieke Universiteit Leuven

* Aan de Universiteit Hasselt en de transnationale Universiteit Limburg kiest men hoofdzakelijk voor een systeem van automatische deliberatie, al kunnen studenten er wel voor kiezen om na de eerste examenkans zelf te tolereren.

Op welke momenten men kan delibereren of tolereren

In het merendeel van de hogeronderwijsinstellingen kan men na elk jaar, en vaak ook na elke examenkans, tolereren of gedelibereerd worden. In alle hogeronderwijsinstellingen waar men met toleranties werkt is dit het geval, aangezien de keuzevrijheid bij de student ligt en dus zelf bepaalt wanneer diegene een opleidingsonderdeel wil tolereren.

In hogeronderwijsinstellingen waar men werkt met automatische deliberatie zijn er drie universiteiten (Universiteit Gent, Universiteit Hasselt en de transnationale Universiteit Limburg en Vrije Universiteit Brussel) waarbij **enkel in het 1e jaar** gedelibereerd kan worden en **bij het behalen van het bachelor- of masterdiploma**. In de OER's van 2023-2024 viel het op dat de instellingen waarbij men enkel gedelibereerd kon worden bij het behalen van het bachelor- of masterdiploma hiervan afgestapt zijn en **deliberaties al na het eerste jaar mogelijk gemaakt hebben**. Dit is een heel duidelijke wijziging om tegemoet te komen aan de invoering van het studievoortgangsdecreet waarbij studenten de opleiding moeten stopzetten indien ze na twee academiejaren niet geslaagd zijn voor al hun eerstejaarsvakken. We hebben het hierbij over Universiteit Antwerpen (werken met predeliberaties) en Artevelde Hogeschool. Maar ook Hogeschool Gent is hiervan afgestapt en heeft er nu zelfs voor gekozen dat **studenten elk jaar gedelibereerd kunnen worden**.

Elk jaar	Enkel in 1e jaar en bij behalen van diploma
Hogescholen • Erasmushogeschool Brussel • Hogeschool West-Vlaanderen • Karel de Grote Hogeschool • Artesis PLantijn Hogeschool Antwerpen • Odisee • LUCA School of Arts • Thomas More • UC Leuven-Limburg • Katholieke Hogeschool Vives • Hogeschool PXL • Hogeschool Gent	Hogescholen • Arteveldehogeschool
Universiteiten • Katholieke Universiteit Leuven*	Universiteiten • Universiteit Gent • Universiteit Hasselt en de transnationale Universiteit Limburg • Vrije Universiteit Brussel • Universiteit Antwerpen

***Aan de Katholieke Universiteit Leuven kan men enkel jaarlijks tolereren in de bacheloropleiding, schakel-, voorbereidings- en postgraduaatsprogramma. In de master kan een student niet tolereren, men kan enkel gedelibereerd worden door de examencommissie met het oog op het behalen van het diploma.**

Welke voorwaarden van toepassing zijn

Elke hogeronderwijsinstelling heeft voorwaarden opgesteld om te bepalen of een opleidingsonderdeel gedelibereerd of getolereerd kan worden. De meest voorkomende soorten voorwaarden en de onderlinge verschillen tussen instellingen worden in dit onderdeel besproken.

Niet-delibereerbare opleidingsonderdelen

In eerste instantie moet een opleidingsonderdeel delibereerbaar of tolereerbaar zijn. Dit moet vermeld staan in de ECTS-fiches. Een verplichte stage, bachelorproef en masterproef zijn voorbeelden van opleidingsonderdelen die door de meeste instellingen niet-delibereerbaar zijn. Instellingen kiezen autonoom welke onderdelen dit zijn.

Studie-efficiëntie

Vervolgens wordt er ook rekening gehouden met de studie-efficiëntie. Dit wordt weergegeven door een percentage en geeft de verhouding weer tussen het aantal studiepunten waarvoor men geslaagd is en het aantal studiepunten dat men heeft opgenomen. Stel dat een student na de eerste bachelor geslaagd is voor 45 studiepunten en 60 studiepunten heeft opgenomen, dan heeft deze student een studie-efficiëntie van 75%.

De meeste instellingen hebben als voorwaarde om te delibereren of tolereren een minimumpercentage qua studie-efficiëntie waar een student aan moet voldoen. Enkel Hogeschool Gent en Hogeschool PXL hebben in hun OER dit niet als voorwaarde opgenomen. **De meeste hogescholen en universiteiten hebben gekozen voor een minimale studie-efficiëntie van 50%.** Dit zijn onderstaande hogeronderwijsinstellingen.

- Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen
- Erasmushogeschool Brussel
- Odisee
- LUCA School of Arts
- Hogeschool West-Vlaanderen
- Karel de Grote Hogeschool*
- UC Leuven-Limburg
- Arteveldehogeschool
- Katholieke Hogeschool Vives
- Universiteit Antwerpen*
- Universiteit Gent

* Aan deze instelling werkt men met een minimaal eindresultaat van 50% in plaats van met studie-efficiëntie van 50%.

Andere instellingen hebben voor een ander percentage gekozen. Zo heeft Vrije Universiteit Brussel gekozen voor een minimale studie-efficiëntie van 55%.¹⁷ Thomas More heet dan weer gekozen voor 60%.¹⁸ Aan de Katholieke Universiteit Leuven heeft men in de bacheloropleiding gekozen voor 50%, in de masteropleiding bedraagt de minimale studie-efficiëntie 68%.¹⁹

Universiteit Hasselt en de transnationale Universiteit Limburg werkt met drie deliberatiepakketten. Het eerste deliberatiepakket betreft de opleidingsonderdelen uit het eerste bachelorjaar, het tweede pakket gaat over de opleidingsonderdelen uit het tweede en derde bachelorjaar en het derde pakket gaat over de opleidingsonderdelen van de masteropleiding. Hieronder een overzicht wat de minimale studie-efficiëntie is afhankelijk van het deliberatiepakket.²⁰

	Universiteit Hasselt en de transnationale Universiteit Limburg
Eerste deliberatiepakket	• Bij 1 onvoldoende = 54% • Bij 2 onvoldoendes = 58%
Tweede deliberatiepakket	50%
Derde deliberatiepakket	50%

¹⁷ OER Vrije Universiteit Brussel, art. 139 en art. 143

¹⁸ OER Thomas More, art. 70

¹⁹ OER Katholieke Universiteit Leuven, art. 91 en 91bis

²⁰ OER Hogeschool PXL, Afdeling 4 ; OER Universiteit Hasselt en de transnationale Universiteit Limburg, Art. 4.1 - 4.3

Een volledig overzicht van de minimaal te behalen studie-efficiëntie staat nog eens hieronder.

Geen voorwaarde	50%	Anders
Hogeschool - Hogeschool Gent - Hogeschool PXL	Hogescholen - Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen* - Erasmushogeschool Brussel - Odisee - LUCA School of Arts - Hogeschool West-Vlaanderen - Karel de Grote Hogeschool** - UC Leuven-Limburg - Katholieke Hogeschool Vives - Arteveldehogeschool Universiteiten - Universiteit Gent - Universiteit Antwerpen**	Hogescholen - Thomas More (60%) Universiteiten - Katholieke Universiteit Leuven (BA: 50%; MA 68%) - Universiteit Hasselt en de transnationale Universiteit Limburg (zie hierboven) - Vrije Universiteit Brussel (55%)

*Aan Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen is bij de automatische deliberatie van het drempelpakket (de eerstejaarsvakken waarbij men na twee academiejaren geslaagd moet zijn) geen voorwaarde gesteld wat betreft de studie-efficiëntie die een student moet behalen.

** Aan deze instelling is "50%" niet gebaseerd op de studie-efficiëntie (het behalen van de helft van de studiepunten), maar op het eindresultaat dat de student moet halen.

Grootte van en aantal tekorten

De meeste hogeronderwijsinstellingen hebben gekozen om enkel een 8 en 9 te laten delibereren of te tolereren. Hierbij zijn er instellingen die een maximaal aantal tekorten hebben opgelegd als voorwaarde.

Zo hebben Arteveldehogeschool en Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen gekozen om bij hun automatische deliberatie maximaal twee tekorten te delibereren waarbij geen enkel opleidingsonderdeel onder 8/20 mag zijn.²¹ Ook Universiteit Gent en Vrije Universiteit Brussel hebben een gelijkaardige regeling, zij houden drie periodes waarin automatisch gedelibereerd wordt (eerste bachelorjaar, einde bachelor en einde master). In elk van deze periodes is er eenzelfde regeling: men mag maximaal twee tekorten hebben waarbij geen enkel opleidingsonderdeel onder 8/20 mag zijn.²²

²¹ OER Arteveldehogeschool, Art. 86-88

²² OER Universiteit Gent, Art 67 en 71 ; OER Vrije Universiteit Brussel, Art. 139 en 143

In Hogeschool West-Vlaanderen wordt er elk jaar automatisch gedelibereerd; daar mag men maximaal drie tekorten hebben, geen enkel deeltijfer onder 6/20 en geen enkel opleidingsonderdeel onder 8/20.²³ Aan de Universiteit Hasselt en de transnationale Universiteit Limburg is er eenzelfde systeem. Daar mag een student in diens eerste deliberatiepakket (na eerste bachelorjaar) maximaal twee tekorten hebben. In de andere deliberatiepakketten is er geen maximaal aantal tekorten. Men mag wel geen enkel opleidingsonderdeel onder 8/20 hebben.²⁴

Daarnaast zijn er ook instellingen die geen maximaal aantal tekorten hebben opgelegd, maar wel de voorwaarde dat geen enkel opleidingsonderdeel onder 8/20 mag zijn. Dit zijn Erasmushogeschool Brussel, Hogeschool Gent en Karel de Grote Hogeschool.²⁵

Voor alle instellingen met een tolerantierегeling is er eenzelfde systeem. Bij hen kunnen zowel 8 als 9 op 20 getolereerd worden, waarbij het niet uitmaakt of er onderdelen onder 8/20 zijn. Deze instellingen zijn Odisee, Thomas More, UC Leuven-Limburg, Katholieke Hogeschool Vives en Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen.²⁶

Zoals eerder vermeld zijn enkele hogescholen deels overgestapt naar een systeem van automatische deliberatie, dit met als doel om **studenten niet onnodig te laten struikelen over de decretale drempel**. Odisee en LUCA School of Arts hebben daarom beslist om **uitzonderlijk één opleidingsonderdeel van 7/20 te delibereren** op voorwaarde dat dit het enige tekort is. Hiermee volgen Odisee en LUCA School of Arts het voorbeeld van de Katholieke Universiteit Leuven die dit al enkele jaren toelaat. Aan de Katholieke Hogeschool Vives is het zelfs mogelijk om een 6 of 7 op 20 te laten delibereren, indien dit het enige tekort is.

Tot slot heeft Universiteit Antwerpen bij haar predeliberaties voor de eerstejaarsvakken en in haar bachelor afstudeerjaar de voorwaarde dat enkel 8 en 9 op 20 gedelibereerd kunnen worden en dat geen enkel opleidingsonderdeel onder 8/20 mag zijn. In de masteropleiding is dit strenger, daar wordt enkel één tekort van 9/20 gedelibereerd en mag er geen enkel opleidingsonderdeel onder 9/20 zijn.²⁷ Deze verstrengde regel in de masteropleiding is ook het geval aan de Katholieke Universiteit Leuven.

²³ OER Hogeschool West-Vlaanderen, Art. 83

²⁴ Idem als voetnoot 37

²⁵ OER Erasmushogeschool Brussel, art. 29 ; OER Karel de Grote Hogeschool, art. 61 en 62

²⁶ OER Odisee, art. 91 ; OER Thomas More, art. 69 ; OER UC Leuven-Limburg, art. 64-65 ; OER Katholieke Hogeschool Vives, art. 83-84 ; OER Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen, art. 18.3

²⁷ OER Universiteit Antwerpen, art. 17.1

Hieronder een beknopt overzicht met welk tekort gedelibereerd of getolereerd kan worden.

8/20 en 9/20	9/20	8/20 en 9/20 en bij drempelpakket uitzonderlijk een 6/20 of 7/20
Hogeschool • Hogeschool Gent • Hogeschool West-Vlaanderen • Hogeschool PXL • Erasmushogeschool Brussel • Karel de Grote Hogeschool • Thomas More • UC Leuven-Limburg • Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen • Arteveldehogeschool Universiteiten • Universiteit Gent • Vrije Universiteit Brussel • Universiteit Hasselt en de transnationale Universiteit Limburg • Universiteit Antwerpen (bachelor)	Universiteiten • Universiteit Antwerpen (master) • Katholieke Universiteit Leuven (master)	Hogescholen • Odisee • LUCA School of Arts • Katholieke Hogeschool Vives Universiteiten • Katholieke Universiteit Leuven (bachelor)

Aantal studiepunten/buispunten die gedelibereerd kunnen worden

Uiteraard kan niet tot het oneindige getolereerd of gedelibereerd worden. Daarom heeft elke instelling een maximaal aantal studiepunten of buispunten opgelegd. Hierbij wordt er dus een **onderscheid gemaakt tussen studiepunten en buispunten**.

In instellingen waar men werkt met studiepunten maakt het niet uit of een 8 of 9 op 20 gedelibereerd of getolereerd wordt. Het **enige waarnaar gekeken wordt is het aantal studiepunten dat het opleidingsonderdeel telt**. Dat aantal wordt dan afgetrokken van het maximaal aantal studiepunten dat getolereerd of gedelibereerd kan worden.

De meeste onderwijsinstellingen werken **met een maximum percentage van 10%** voor het aantal studiepunten dat getolereerd of gedelibereerd kan worden. Dit wil zeggen dat 10% van het aantal studiepunten dat wordt opgenomen (vaak 180 studiepunten) getolereerd of gedelibereerd mag worden. Dit zijn dan vaak 18 studiepunten. Daar wordt dan vaak een maximaal aantal studiepunten aan gekoppeld dat startende studenten mogen tolereren of delibereren, namelijk 12 studiepunten. Hieronder volgt een lijst van de instellingen die bovenstaande voorwaarde in hun onderwijs- en examenreglement hebben staan:

- Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen
- Odisee
- LUCA School of Arts
- Thomas More
- UC Leuven-Limburg*
- Katholieke Hogeschool Vives

***Enkel aan UC Leuven-Limburg is er geen beperking voor startende studenten, zij kunnen onmiddellijk hun maximum aantal studiepunten tolereren.**

Een andere instelling die werkt met studiepunten is bijvoorbeeld Universiteit Hasselt en de transnationale Universiteit Limburg. In het eerste en tweede deliberatiepakket kunnen telkens 12 studiepunten gedelibereerd worden. In de master (het derde deliberatiepakket) kunnen nog 6 studiepunten gedelibereerd worden.

Aan de Katholieke Universiteit Leuven kan in het eerste jaar 20% van het aantal studiepunten gedelibereerd worden, vaak gaat dit dan over 12 studiepunten. In de rest van de opleiding gaat het om 10% van het aantal studiepunten dat men opneemt. Aan Universiteit Antwerpen kunnen bij de predeliberaties maximaal 12 studiepunten gedelibereerd worden, idem voor het behalen van de bachelor waar maximaal 12 studiepunten gedelibereerd worden. In de master is dit slechts 6 studiepunten.

Daarnaast zijn er ook instellingen die werken met zogenaamde **buispunten**. Buispunten worden berekend door de grootte van het tekort (10 - behaald resultaat) te vermenigvuldigen met het aantal studiepunten van dat opleidingsonderdeel. Stel dat iemand voor een opleidingsonderdeel van 3 studiepunten een 8/20 behaalt, dan moet die 6 buispunten inzetten.

Het is opmerkelijk dat heel wat instellingen sinds het academiejaar 2023-2024 het mogelijk gemaakt hebben om meer studiepunten en buispunten te delibereren. Aan Arteveldehogeschool konden tot 2022-2023 slechts 6 studiepunten gedelibereerd worden waarbij enkel 9/20 gedelibereerd kon worden. Nu werkt men met buispunten, aangezien men ook een 8/20 delibereert. Het gaat hierbij om 12 buispunten in het eerste jaar en om 6 buispunten bij het behalen van het diploma. Aan Hogeschool Gent beschikten studenten in totaal in 2022-2023 over 6 buispunten, aan Karel de Grote Hogeschool waren dit 12 buispunten.

Nu kunnen studenten aan beide hogescholen automatisch gedelibereerd worden voor 12 buispunten per pakket van 60 studiepunten. Ook aan Hogeschool PXL kunnen studenten per pakket van 60 studiepunten gedelibereerd worden voor 12 buispunten.

Aan de Universiteit Gent beschikt men over 12 buispunten, weliswaar enkel in het eerste bachelorjaar. Bij het behalen van het bachelor- of masterdiploma beschikt men over 6 buispunten. Aan de Vrije Universiteit Brussel (VUB) beschikt men in elk deliberatiepakket over 18 buispunten of zoals zij hanteren: een gewogen puntentekort van 18 punten. Enkel als een student aan VUB een eenjarige master volgt, heeft deze maar 12 buispunten.

Ook Hogeschool West-Vlaanderen houdt rekening met het gewicht van het tekort. Zo heeft men buispunten voor 20% van het aantal studiepunten dat men opneemt, maar wordt maar voor maximaal 10% van het aantal studiepunten dat men opneemt, gedelibereerd. In theorie houdt het dus rekening met het gewicht van het tekort, in de praktijk maakt het niet uit of een student een 8 of een 9 op 20 heeft, aangezien toch maar maximaal 10% studiepunten gedelibereerd kunnen worden.

Tot slot hebben we nog Erasmushogeschool Brussel, zij werken met een tolerantie­marge die berekend wordt op basis van het aantal studiepunten en resultaten. De precieze formule staat in hun onderwijs- en examenreglement in artikel 96 (OER 2023-2024).

Hieronder nog eens een beknopt overzicht (op basis van de bacheloropleiding).

Op basis van aantal studiepunten (SP)	
18 SP	24SP
Hogescholen • Artesis PLantijn Hogeschool Antwerpen • Odisee • LUCA School of Arts • Thomas More • UC Leuven-Limburg • Katholieke HOgeschool Vives • Hogeschool West-Vlaanderen Universiteiten • Katholieke Universiteit Leuven	Universiteiten • Universiteit Hasselt en de transnationale Universiteit Limburg • Universiteit Antwerpen

Op basis van aantal buispunten (BP)		
18 BP	36 BP	Tolerantiemarge
Hogescholen • Arteveldehogeschool Universiteiten • Universiteit Gent • Vrije Universiteit Brussel	Hogescholen • Hogeschool Gent • Karel de Grote Hogeschool • Hogeschool PXL	Hogescholen • Eramushogeschool

Welk cijfer telt?

Tot slot bespreken we nog naar welk cijfer men kijkt als men debiteert of tolereert. Dit is in de meeste hogeronderwijsinstellingen niet altijd even duidelijk. Zo kijkt men bijvoorbeeld aan Universiteit Gent en Vrije Universiteit Brussel naar de **meest recente examenkans**. Terwijl men in bijvoorbeeld UC Leuven-Limburg en Hogeschool Gent duidelijk in haar OER heeft opgenomen dat wanneer men wil tolereren, men mag kijken naar de beste **examenkans**.²⁸ Dat is ook het geval voor Odisee, Katholieke Universiteit Leuven, Thomas More, Karel de Grote Hogeschool en Universiteit Antwerpen waar men beslissingen maakt in het voordeel van de student.

De timing

Hoeveel tijd heeft men om te toleren?

In eerste instantie kijken we naar de instellingen waar een tolerantiesysteem bestaat. Hier zien we dat in bijna elke instelling de student 15 kalenderdagen de tijd heeft om diens tolerantiepunten in te zetten. Het gaat hier over Odisee, LUCA School of Arts, Thomas More, UC Leuven-Limburg, Katholieke Hogeschool Vives en Katholieke Universiteit Leuven. In Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen kan een student zelfs ten laatste tot de herinschrijving tolereren.

²⁸ OER UC Leuven-Limburg, art. 62

Hoeveel tijd heeft men om van automatische deliberatie te verzaken?

In de meeste instellingen werkt men met automatische deliberatie waarbij de examencommissie voor de student beslist wat gedelibereerd wordt. Als student kan men hiervan altijd verzaken indien men toch voor het creditbewijs wil gaan. Hiervoor bestaat overal wel een deadline voor, eens die gepasseerd is, gaan de instellingen ervan uit dat men akkoord is met de automatische deliberatie. In onderstaand overzicht ziet men de tijd die een student heeft in de verschillende instellingen. Let goed op het onderscheid tussen kalenderdagen en werkdagen.

48 uur na bekendmaking	• Katholieke Hogeschool Vives
3 <u>werk</u> dagen	• Erasmushogeschool Brussel
5 <u>kalender</u> dagen	• LUCA School of Arts • Katholieke Universiteit Leuven • Hogeschool PXL • Odisee
7 <u>kalender</u> dagen	• Arteveldehogeschool • Hogeschool Gent • Karel de Grote Hogeschool • Universiteit Antwerpen • Universiteit Gent • Vrije Universiteit Brussel
10 <u>werk</u> dagen	• Universiteit Hasselt en transnationale Universiteit Limburg
15 <u>kalender</u> dagen	• Hogeschool West-Vlaanderen • Thomas More

Heldere bekendmaking van deliberatie- en/of tolerantiesysteem

Sommige hogeronderwijsinstellingen kiezen ervoor om hun deliberatie- en/of tolerantiesysteem duidelijk uit te leggen. Jammer genoeg zijn er heel wat hogescholen waar dit niet het geval is. Gelukkig zijn er ook nog instellingen die wel gebruik maken van hun website om hun studenten helder te informeren over de verschillende regels wat betreft deliberatie of tolerantie. De ene instelling doet dit al wat beter dan de ander, maar hieronder kan men de **opsomming vinden van hogeronderwijsinstellingen die ten minste hun regels op hun site hebben vermeld, en makkelijk raadpleegbaar zijn.**

GEEN vermelding op website	WEL vermelding op website
Hogeschool • Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen • Odisee • Hogeschool Gent • Hogeschool West-Vlaanderen • Karel de Grote Hogeschool • Hogeschool PXL • Arteveldehogeschool	Hogescholen • Erasmushogeschool Brussel • Thomas More • UC Leuven-Limburg • Katholieke Hogeschool Vives • LUCA School of Arts Universiteiten • Universiteit Antwerpen • Universiteit Gent • Universiteit Hasselt en de transnationale Universiteit Limburg • Vrije Universiteit Brussel • Katholieke Universiteit Leuven

Rekening houden met niet-deelname verplichte remediëring

Door de invoering van het decreet inzake studievoortgangsmaatregelen in 2023-2024 zijn er in heel wat opleidingen verplichte niet-bindende starttoetsen. Wanneer een student niet slaagt voor deze starttoets, moet deze student deelnemen aan verplichte remediëring. In sommige instellingen kan een niet-deelname aan deze verplichte remediëring verregaande gevolgen hebben inzake deliberatie mogelijkheden.

Zo kan aan Hogeschool West-Vlaanderen hiermee rekening gehouden worden bij de deliberatie. Ook aan de Universiteit Hasselt en de transnationale Universiteit Limburg kan de examencommissie hiermee rekening houden bij de deliberatie van het eerste deliberatiepakket. Tot slot is aan de Universiteit Antwerpen een gelijkaardige regeling opgenomen in het OER. Hierbij kan een niet-deelname leiden tot het ontzeggen van deliberatiemogelijkheden bij de predeliberatie.

Best practices van een deliberatiesysteem

Na een uitgebreide bespreking van hoe de verschillende deliberatie systemen van alle hogescholen en universiteiten eruitzien, is het wel duidelijk dat elke hogeronderwijsinstelling voor een ander systeem gekozen heeft. Sommigen lijken op elkaar, maar verschillen toch op enkele, niet onbelangrijke, details. In dit deel willen we de aandacht vestigen op de best practices in zo'n deliberatiesysteem. Vooraf willen we wel benadrukken dat elke hogeronderwijsinstelling de vrijheid moet hebben om eigen accenten te leggen, aangezien niet elke context dezelfde is. Toch zijn we van mening dat instellingen altijd van elkaar kunnen leren.

Voor- en nadelen van automatische deliberatie en tolerantie

In eerste instantie maken hogescholen en universiteiten een keuze tussen automatische deliberatie en tolerantie. VVS spreekt zich niet uit over welk van de twee het 'beste' is. Wel willen we enkele voor- en nadelen van beide systemen ophoofden waarmee instellingen rekening moeten houden.

Het grote voordeel van automatische deliberatie is dat studenten zich geen zorgen moeten maken of ze wel tolerantiepunten moeten inzetten voor een bepaald opleidingsonderdeel. De examencommissie beslist namelijk voor henzelf. Dit systeem is ook voor iedereen gelijk. Het nadeel hiervan is tegelijk ook dat de autonomie van studenten wordt ingeperkt, studenten kunnen namelijk niet zelf bepalen voor welk opleidingsonderdeel ze gedelibereerd willen worden. Bij automatische deliberatie wordt ook niet altijd elk jaar gedelibereerd. Daarom vraagt VVS dat er voldoende deliberatiemogelijkheden zijn die zich niet beperken tot enkel het behalen van het diploma. Op die manier wordt het studietraject van studenten niet onnodig vertraagd.

Bij **tolerantiesystemen** is een groot voordeel dat studenten **zelf de beslissing in handen hebben** om te bepalen welk opleidingsonderdeel ze graag willen tolereren. Ook kunnen ze dit op elk moment van de opleiding doen, wat bij automatische deliberatie vaak niet het geval is. Op die manier zijn studenten meer baas over hun eigen studietraject, **echter gebruiken heel wat studenten, vooral startende studenten, hun tolerantiepunten niet uit vrees om op het einde van de opleiding onvoldoende tolerantiepunten over te hebben**. Het is ook om die reden dat eerstejaarsstudenten aan Katholieke Universiteit Leuven sinds 2021-2022 met automatische deliberatie werken in plaats van toleranties.²⁹ Sinds 2023-2024 zijn ook de meeste hogescholen die enkel werkten met toleranties gesprongen op deze kar. Weliswaar heeft dit vooral te maken met de invoering van het studievoortgangsdecreet in datzelfde academiejaar. VVS vindt het dus enorm belangrijk dat hogeronderwijsinstellingen die met tolerantiesystemen werken, erover waken dat studenten voldoende gebruikmaken van hun recht om te tolereren. Ook moeten zij hierover **voldoende geïnformeerd worden**.

Voorwaarden bij een deliberatie/tolerantiesysteem

Niet elk opleidingsonderdeel is delibereer- of tolereerbaar, zo zijn er verschillende niet-delibereerbare opleidingsonderdelen zoals stage, bachelorproef en masterproef. VVS pleit ervoor dat deze lijst beperkt blijft tot dit soort onderdelen. Qua studie-efficiëntie kiezen de meeste instellingen voor 50%, afwijkingen kunnen voor VVS, maar deze moeten dan duidelijk gecommuniceerd worden aan de student.

Als we dan kijken naar welke tekorten en het aantal buis- of studiepunten die gedelibereerd of getolereerd kunnen worden, merken we op dat sinds het academiejaar 2023-2024 in het algemeen meer studiepunten gedelibereerd of getolereerd kunnen worden. VVS juicht deze evolutie toe. We zien dat de meeste instellingen kiezen voor 18 studiepunten en wat betreft buispunten zien we dat sommige instellingen nu zelfs met 36 buispunten werken. Daarnaast zien we dat in het algemeen enkel een 8 of 9 op 20 gedelibereerd of getolereerd kan worden. Echter stellen we vast dat door de invoering van het studievoortgangsdecreet steeds meer instellingen ervoor kiezen om uitzonderlijk ook een 7 op 20 (of soms zelfs een 6 op 20) te delibereren.

VVS vindt het belangrijk dat de verschillen tussen de verschillende hogescholen en universiteiten niet te groot zijn, zodat elke student op een relatief gelijke manier wordt behandeld. Wel merken we op dat de grootste verschillen tussen hogeronderwijsinstellingen aan het verdwijnen zijn.

²⁹ “KU Leuven voert ‘mijlpaal’ in na twee jaar studeren”, De Standaard, 27 februari 2020

Een andere belangrijke vraag die dan gesteld wordt, is welk cijfer er telt bij tolereren en automatische deliberatie. In sommige instellingen is het de meest recente examenkans, in andere instellingen het beste cijfer. VVS is eenduidig en pleit ervoor **om altijd in het voordeel van de student te beslissen en dus het beste cijfer te laten tellen**. De informatie van welk cijfer telt bij deliberatie of tolerantie is bijzonder essentieel voor studenten. Deze informatie moet dan ook helder en transparant meegedeeld worden aan studenten.

Als we dan kijken naar de tijd die studenten krijgen om te tolereren, zien we dat alle instellingen kiezen voor 15 kalenderdagen. Voor VVS is dit een redelijke termijn om te tolereren, op voorwaarde dat studenten hier duidelijk van op de hoogte zijn. Om te verzaken van automatische deliberatie hebben studenten vaak veel minder tijd om hier gebruik van te maken. In sommige instellingen is dit zelfs maar 48 uur na de bekendmaking van de punten. Dit is ruim onvoldoende om ervoor te zorgen dat studenten weloverwogen een beslissing kunnen nemen om eventueel van automatische deliberatie af te zien. VVS pleit daarom dat studenten minstens 7 kalenderdagen de tijd hebben om te verzaken van hun automatische deliberatie, idealiter is dit 15 kalenderdagen zodat het op gelijke voet komt van toleranties. Ook hier is volledige en transparante communicatie richting studenten enorm belangrijk.

Tot slot zien we dat sommige instellingen een helder overzicht van hun deliberatie- of tolerantiesysteem op hun website hebben gezet. Dit zorgt ervoor dat studenten te allen tijden kunnen kijken hoe hun deliberatiesysteem weer juist in elkaar zat. Dit is echter voor de helft van de hogeronderwijsinstellingen niet het geval. Vooral de hogescholen kunnen in deze leren van universiteiten en hogescholen zoals Thomas More, UC Leuven-Limburg, Erasmushogeschool Brussel en Katholieke Hogeschool Vives. VVS eist dat **elke instelling zijn specifieke deliberatie- of tolerantieregeling helder en transparant op hun website plaatst**. Daarnaast vraagt VVS ook om de belangrijkste onderdelen van elk deliberatiesysteem van alle hogeronderwijsinstellingen te plaatsen op onderwijskiezer.be. Op die manier hebben toekomstige studenten en studenten die van instelling willen veranderen een duidelijk beeld van hoe er gedelibereerd zal worden op hun toekomstige hogeschool of universiteit.

Impact decreet over de optimalisering van de studievoortgang op de deliberatiemogelijkheden

Tot slot kijken we naar de impact van het decreet over de optimalisering van de studievoortgang op de deliberatiemogelijkheden die studenten hebben.³⁰ Het decreet zorgt er namelijk voor dat studenten na twee jaar geslaagd moeten zijn voor al hun eerstejaarsvakken. In de meeste instellingen werd er na het eerste jaar al gedelibereerd of was er de mogelijkheid om zelf te tolereren. Dit is door de invoering stevig toegenomen, waardoor in elke hogeschool of universiteit in Vlaanderen elke eerstejaarsstudent gedelibereerd kan worden of zelf kan tolereren. Hiermee is ook een belangrijke eis van VVS ingewilligd. We zien ook een evolutie dat voor eerstejaarsstudenten praktisch bijna alle instellingen werken met automatische deliberatie.

Ook merken we op dat sommige instellingen een blik werpen op het mijlpalensysteem van de Katholieke Universiteit Leuven en hoe zij hun tolerantieregeling hebben bijgesteld door de invoering van automatische deliberatie bij de eerste mijlpaal. Bij deze automatische deliberatie is het mogelijk om ook een 7 op 20 te delibereren (mits geen enkel ander tekort). Sommige hogescholen hebben dit letterlijk overgenomen om zo tegemoet te komen aan de invoering van het studievoortgangsdecreet. Een andere mogelijkheid die de Universiteit Antwerpen hanteert is de invoering van predeliberaties. Op deze manier worden studenten na twee jaar automatisch gedelibereerd voor hun eerstejaarsvakken, in plaats van op het einde van de opleiding.

VVS pleit er dus voor dat eerstejaarsvakken aan elke hogeschool of universiteit altijd gedelibereerd of getolereerd kunnen worden. VVS streeft hierbij naar 20% van het aantal opgenomen studiepunten (modeltraject: 12 SP van 60 SP) die gedelibereerd of getolereerd zouden kunnen worden. Hierbij streven we dat minstens een 8/20 kan gedelibereerd of getolereerd kan worden. Idealiter laten instellingen ook de mogelijkheid open om in uitzonderlijke omstandigheden studenten alsnog te delibereren, ook al halen ze net niet de voorwaarden om gedelibereerd te worden. **VVS vindt het belangrijk dat deze deliberatiesystemen, vooral voor eerstejaarsvakken, niet te veel verschillen van andere instellingen, opdat elke Vlaamse student aan elke hogeronderwijsinstelling op een relatief gelijkwaardige manier behandeld wordt.**

³⁰ [Decreet over de instroom en het optimaliseren van de studie-efficiëntie in het hoger onderwijs en overige organisatorische aspecten van het hoger onderwijs](#)

Door de invoering van starttoetsen en de daarbij behorende verplichte remediëring, merkt VVS op dat in sommige instellingen de examencommissie rekening mag houden met een niet-deelname aan deze remediëring wanneer ze deliberaties toekent aan studenten. Het gaat hierbij om Hogeschool West-Vlaanderen en Universiteit Hasselt en de transnationale Universiteit Limburg. De Universiteit Antwerpen gaat zelfs nog een stap verder en stelt dat een **niet-deelname kan leiden tot het ontzeggen van deliberatiemogelijkheden** bij de predeliberatie. Dit is voor VVS veel te verregaand, zo **moet elke student recht hebben op deliberatiemogelijkheden**. Wanneer men zegt dat een examencommissie hiermee rekening mag houden, zorgt men er eigenlijk voor dat “automatische” deliberatie op losse schroeven komt te staan. **VVS vraagt daarom met aandrang om dit te schrappen uit het examenreglement.**

Tot slot is het belangrijk dat elk deliberatiesysteem nog eens **grondig geëvalueerd wordt** richting academiejaar 2024-2025.

CONCLUSIE

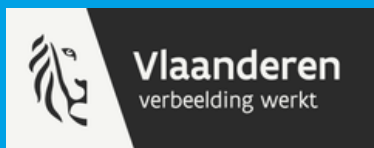
Om van heroriëntering een succesverhaal te maken is het belangrijk dat hier voldoende tijd en ruimte voor wordt voorzien. Door voldoende te investeren in de studie- en trajectdiensten kunnen zij **een stevig aanbod bieden aan studenten die behoefte hebben aan tijdig en gepersonaliseerd traject- en studieadvies**. Momenteel zijn er nog te veel studenten die laattijdig of geen studie- en trajectadvies kunnen krijgen op piekmomenten waardoor zij hun volgende evaluatieperiode of eventuele heroriëntering niet succesvol kunnen invullen. Daarnaast moeten **de onderwijsinstellingen goede afspraken maken rond datums van starttoetsen, de tweede zit en de begindatums van het academiejaar zodat studenten die wensen te heroriënteren toch voldoende tijd hebben** om informatie in te winnen en eventueel deel te nemen aan een starttoets. Momenteel hebben de instellingen nog geen afspraken, waardoor veel studenten die heroriënteren geen tijd hebben om een geïnformeerde keuze te maken. Eens dat ze een nieuwe studie aanvatten, moeten ze ook opgevangen worden binnen de nieuwe instelling.

VVS pleit niet voor een universeel systeem voor remediëring. Er wordt wel gevraagd om de student centraal te stellen in elk remediëringstraject met voldoende ruimte voor feedback van professionals zodat de studenten effectief begeleid worden en iets leren uit het traject.

Het grootste risico schuilt in de ongunstige maatschappelijke en persoonlijke neveneffecten die het decreet kan hebben. Daarom moet de overheid zorgvuldig **de evolutie van de drop-out en heroriëntering monitoren**. Mochten de maatregelen ongunstige maatschappelijke effecten hebben of bepaalde profielen buitensporig hard raken, dan dient men het decreet en de implementatie ervan bij te sturen.

Ook de verschillende deliberatiesystemen van de hogescholen en universiteiten zorgen voor een belangrijk vangnet voor studenten die dreigen niet te slagen voor hun eerstejaarsvakken. De voorwaarden zijn hiervoor best niet al te streng, zodat studenten niet onnodig moeten stoppen met studeren, wat een heel drastische maatregel is.

Op dit moment zijn er nog wat verschillen tussen alle verschillende systemen omtrent deliberatie en tolerantie in de verschillende hogescholen en universiteiten. VVS pleit niet voor een uniform systeem, maar wil er wel voor waken **dat elke student ongeveer dezelfde rechten heeft omtrent deliberatie of tolerantie**. VVS eist daarnaast een **veel betere communicatie over de deliberatie- en tolerantiesystemen** van de verschillende hogeronderwijsinstellingen opdat elke student transparante, eenvoudige en heldere informatie over diens systeem kan vinden. VVS is dus geen tegenstander van de verscheidenheid van deliberatiesystemen, maar enkel als de verschillen billijk voor de student zijn. Tot slot **mag een niet-deelname van verplichte remediëring nooit leiden tot een inperking van deliberatiemogelijkheden van een student**.

Vlaamse Vereniging van Studenten

02 893 24 84

Nijverheidsstraat 10

1000 Brussel

www.vvs.ac

info@vvs.ac

[@VVStudenten](https://www.facebook.com/VVStudenten)

[@VVStudenten](https://www.instagram.com/VVStudenten)

[@VVStudenten](https://twitter.com/VVStudenten)

